

трішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України" від 23.08.2002 р., № 823/188.

12. Наказ МВС України "Про затвердження Інструкції про створення єдиної автоматизованої системи номерного обліку вогнепальної (стрілецької) зброї, яка зберігається й використовується в МВС, на об'єктах дозвільної системи та перебуває в особистому користуванні громадян" від

2.09.1998 р., № 659.

13. Наказ МВС України "Про затвердження Інструкції про формування, ведення і використання криміналістичних обліків Криміналістичного центру МВС України" від 14.01.1994 р., № 190.

Надійшла до редколегії 20.05.2004

КИСЛИЦА Н.В. ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ РАБОТЫ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
Рассмотрены направления повышения эффективности информационного обеспечения экспертно-криминалистической службы МВД Украины.

KISLITSA N.V. WAYS OF IMPROVEMENT OF INFORMATION-ANALYTICAL WORK OF LAW-ENFORCEMENT ORGANS CRIMINALISTIC DIVISIONS
Directions of increase of efficiency of a supply with information expert-criminalistics divisions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are considered.

В.В. КОЛЕСНИКОВ

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343.98.06:343.76

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА В СТРУКТУРІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЖЕЖАМИ

Розглянуті проблемні питання методики розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами, та їх криміналістичної характеристики.

Вже є аксіомою, що криміналістична характеристика злочину - це невід'ємний елемент окремої методики розслідування оскільки відомості про механізм вчинення злочину мають велике значення для цілеспрямованого, ефективного та якісного розслідування. Видано багато наукових праць з цієї проблеми, однак їхнє вивчення дозволяє зробити висновок, що дотепер не склалося єдиного уявлення про поняття й структуру криміналістичної характеристики злочину. Зіставлення існуючих точок зору щодо цього питання не є метою даної роботи, тому ми наведемо лише деякі з них, позиції яких найбільше відповідають уявленням автора.

Ми розділяємо точку зору вчених, які визначають криміналістичну характеристику як систему відомостей про криміналістично значимі ознаки злочинів даного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними та служить побудові і перевірці слідчих версій для вирішення основних завдань розслідування [1, с.30]. Ми також приєднуємося до думки М.В. Салтєвського, що криміналістична характеристика - це інформаційна модель, яка стано-

вить кількісно-якісний опис типових ознак конкретного виду (групи) злочинів [2, с.129].

Слід погодитись з думкою Р.С. Белкіна, що криміналістична характеристика окремого виду злочину повинна включати характеристику вихідної інформації; систему відомостей про спосіб вчинення та приховання злочинів та типові наслідки його застосування, особи ймовірного злочинця та ймовірних мотивах і цілях злочину, особистості ймовірної жертви злочину, о деяких обставинах вчинення злочину (місці, часі, обстановці) [3, с.736]. Необхідно відзначити, що всі елементи криміналістичної характеристики злочину взаємозалежні, виявлення внутрішніх зв'язків дозволяє, пізнаючи один елемент системи злочину, одержати знання про деякі інші елементи і, у кінцевому рахунку, розкрити злочин [4, с.45]. Справедлива також і думка Н.О. Сенчіка про те, що криміналістична характеристика злочинів, з однієї сторони, повинна бути базою для розроблення типологічних положень методики розслідування, а з іншої - служити орієнтиром для особи, що веде розслідування, при виборі нею відповідного варіанта

застосування цих положень у конкретній кримінальній справі [5, с.29].

Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із пожежами, належного висвітлення в спеціальній літературі не здобула. Вивчені роботи свідчать також про те, що немає єдиної думки про структуру й зміст поняття, що розглядається. Так В.О. Образцов відносить до неї мотиви вчинення злочину, способи підпалу, інші причини кримінальної пожежі [6, с.482]. А.В. Мішин називає наступні "найбільш типові криміналістичні ознаки обстановка вчинення підпалу, спосіб підпалу, предмет зазіхання, обставини, які свідчать про підпал, матеріальні наслідки підпалу (включаючи майновий збиток), особа злочинця, мотиви й мети підпалу, особа потерпілого" [7, с.9]. В.О. Коновалова в криміналістичну характеристику даного виду злочинів включає способи вчинення злочинів і приховування, сукупність найбільш типових слідів, дані про особу злочинця і про особу потерпілого [8, с.330].

Таке розмаїття думок, на наш погляд, склалося у зв'язку з тим, що дотепер немає ясності й в інших питаннях, що стосуються розслідування пожеж. І, зокрема, немає єдності поглядів щодо самої методики розслідування пожеж. Одні автори розподіляють методику розслідування пожеж на кілька окремих методик. Так, А.М. Оркін, Ю.І. Журавльов, О.П. Єгоров вважають, що необхідно розробляти самостійні методики щодо різних об'єктів [9, 10]. О.С. Григорян, В.О. Образцов досліджують методику розслідування підпалів і, тим самим, визнають її самостійність [6, 11]. Г.М. Казаков, А.В. Мішин методику розслідування підпалів поділяють у залежності від мотивів і об'єкта зазіхання [7, 12]. Інша група вчених Б.В. Мегорський, В.О. Коновалова, О.Я. Качанов, І.О. Попов вважають за доцільне розглядати методику розслідування пожеж єдиною, не залежно від об'єкта зазіхання, причини виникнення пожежі й мотивів злочину [8, 13-15].

На наш погляд, більш правильна остання точка зору. Обгрунтованість такої позиції підтверджує проведення автором вивчення матеріалів судово-слідчої практики. Справа в тому, що злочини, пов'язані з пожежами, поєднують, головним чином, засіб заподіяння злочинної шкоди – вогонь, а значить їм властиві однакові сліди, що характеризують умови виникнення, напрямку розвитку горіння і значною мірою, впливають на слідову картину в цілому. За місцем пожежі (згаріщем) з рівною вірогідністю може "стояти" один із злочинів розглядуваного виду. Тому у кримінальних справах даної категорії на початковому етапі розслідування необхідно встановити причину виникнення пожежі, і на підставі цього визначити спосіб учинення злочину, особу злочинця, форму провини, мотив і мету злочину.

Крім того, необхідно враховувати, що подібні за своїм зовнішнім проявом діяння можуть бути вчинені як навмисне так і з необережності, що обумовлює розбіжність у формі провини і впливає на кваліфікацію злочину. Наприклад, залишений без догляду електронагрівальний прилад, ввімкнутий у мережу електропостачання, може з'явитися причиною виникнення пожежі, як за наявності наміру (підпал), так і у випадку неналежного поводження з електроприладами (порушення вимог пожежної безпеки).

Таким чином, основним завданням розслідування злочинів зазначеної групи незалежно від їх виду є встановлення причини пожежі, джерела запалювання. Саме це дозволяє встановити винну особу, мотив і мету злочину, форму вини. Крім того, слід звернути увагу на те, що всі пожежі підпорядковані однорідним умовам виникнення й розвитку. "Пожежа не являє собою випадкового, стихійного явища. Виникнення пожежі є результат збігу цілого ряду обставин, що й обумовлюють його причину" [13, с.120].

Приймаючи до уваги вимоги кримінально-процесуального закону про необхідність усебічного, повного й об'єктивного дослідження всіх обставин події, що сталася. Зазначені обставини, на думку автора, є найбільш істотними, особливо на початковому етапі розслідування, тому що вибір напрямку розслідування і комплекс першочергових слідчих дій на цій стадії базується, головним чином, на даних про обставини події, що сталася. Така інформація може бути отримана в ході огляду місця пожежі, основною метою якого є виявлення слідів злочину.

Вище викладене дає можливість дійти висновку, що доцільна розробка загальної методики розслідування пожеж і, відповідно, єдиної криміналістичної характеристики злочинів даної групи. Разом з тим, не виникає сумнівів, що є особливості розслідування пожеж у потягах, шахтах та інших об'єктах, а також підпалів і злочинних порушень, встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, що свідчить про можливість розроблення внутрішньовидових методик. У цьому зв'язку здається справедливою думка В.П. Бахіна, що специфіка вчинення й розслідування окремих видів злочинів указує на необхідність додаткової деталізації видових методик у залежності від особливостей слідчих ситуацій, що складаються, і інших своєрідних обставин здійснення злочинної діяльності [16, с.17].

Розглянуті вище положення й аналіз матеріалів судово-слідчої практики дозволяють дійти висновку, що криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних з пожежами, повинна містити інформацію про елементи, які відображають особливості цього виду злочинів, тобто про характерні сліди, спосіб вчинення злочину, причину виникнення горіння, особу злочинця, мотиви злочину, особу потерпілого та взаємозв'язок цих елементів.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Колесниченко А.Н. Криминалистическая характеристика преступления // Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений / В.К. Лисиченко, В.И. Гончаренко, М.В. Салтевский и др.; Под ред. В.К. Лисиченко. –К.: Выща шк., 1988. –С.29–43.
2. Салтевський М.В. Криміналістика Навчально-довідковий посібник – К.: НВТ "Правник", 1996. –159 с.
3. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. пособие. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. –837 с.
4. Густов Г.А. Понятие и виды криминалистической характеристики преступлений // Криминалистическая характеристика преступлений: Сб. науч. тр. –М., 1984. –С.43–48.

5. Сенчик Н.А. Криминалистическая характеристика преступлений // Криминалистика и судебная экспертиза. – К., 1983. – Вып.26. – С.26–31.

6. В.А. Образцов Расследование поджогов // Криминалистика / Под ред. В.А. Образцова. – М.: Юрист, 1995. – С.482–486.

7. Мишин А.В. Расследование поджогов личного имущества граждан. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1991. – 127 с.

8. Коновалова В.О. Основи методики розслідування підпалів і злочинних порушень протипожежних правил // Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів: Підручник / За ред. В.Ю. Шепітька. – Харків: Право, 1998. – С.330–342.

9. Оркин А.Н., Журавлев Ю.И. Расследование лесных пожаров: Учебное пособие. – Хабаровск, 1989. – 80 с.

10. Егоров А.П. Расследование по делам о пожарах в поездах: Методическое пособие. – М., 1952. – 164 с.

11. Григорьян А.С. Расследование поджогов. – М.:

Юрид. лит., 1971. – 128 с.

12. Казаков Г.Н. Расследование и предупреждение поджогов, совершаемых с целью сокрытия преступлений: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – М., 1974. – 20 с.

13. Мегорский Б.В. Методика установления причин пожаров. – М.: Стройиздат, 1966. – 347 с.

14. Качанов А.Я. О содержании частной криминалистической методики расследования дел о пожарах // Вопросы Уголовного процесса и криминалистики: Сб. науч. тр. адъюнктов и соискат. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1988. – С.77–83.

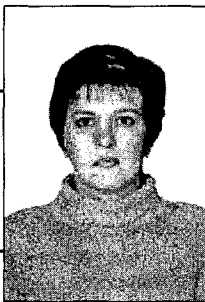
15. Попов И.А. Расследование пожаров: Правовое регулирование. Организация и методика: Учебное пособие. – М.: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 1998. – 310 с.

16. Бахин В.П. Криминалистическая методика: Лекция. – Киев, 1999. 26 с.

Надійшла до редколегії 03.09.2004

КОЛЕСНИКОВ В.В. КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА В СТРУКТУРЕ МЕТОДИКИ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ПОЖАРАМИ
Рассмотрены проблемные вопросы методики расследования преступлений, связанных с пожарами, и их криминалистической характеристики.

KOLESNIKOV V.V. THE CRIMINALISTIC CHARACTERISTIC IN STRUCTURE OF THE TECHNIQUE OF INVESTIGATION OF CRIMES CONNECTED TO FIRES
Problem questions of a technique of investigation of the crimes connected to fires, and them criminalistic characteristics are considered.

Э.Н. КУЛЕШОВА

Донецкий юридический институт МВД Украины

УДК 343.102

ВОПРОСЫ КЛАССИФИКАЦИИ СУБЪЕКТОВ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ РАССЛЕДОВАНИЮ

Рассмотрены особенности различных видов сокрытия преступлений.

Важное значение для научной классификации имеет изучение субъектов сокрытия преступлений, а правильная их классификация позволяет определить необходимую тактику проведения следственных действий. Анализируя ряд научных теорий можно с большой долей вероятности отметить, что проблема классификации субъектов противодействия очень актуальна в настоящее время. В своих трудах Ю.Г. Корухов, И.М. Лузгин, А.Р. Михайленко, Л.И. Макушенко, А.Н. Кругликов, частично затрагивают проблему субъектов противодействия расследованию, да и то с точки зрения выдвижения определенных версий по

раскрытию преступлений, попытки классификации субъектов были, однако, на наш взгляд, без должного анализа и системы. Классификация служит целям выявления типичного круга и последовательности проведения следственных действий и оперативно-розыскных мероприятий при раскрытии и расследовании преступлений конкретного вида, а также средством предупреждения сокрытия преступлений. Вполне очевидно, что наиболее целесообразно начинать классификацию с описания противодействия с точки зрения ее субъектов. Субъекты противодействия (противодействующая сторона) – это физические ли